

Η σφαγή τών νηπίων από τον Ηρώδη

Ο συμβολισμός τών 14.000 νηπίων

Τι δείχνει η ιστορία

Υπό τους αυστηρούς όρους τής επιστημονικής ιστορικής ακρίβειας, ο αριθμός τών 14.000 θανατωθέντων νηπίων κατά την παράδοση δημιουργεί - ακόμα και για τα δεδομένα τού δολοφόνου Ηρώδη- ανυπέρβλητα προβλήματα.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που μας παρέχουν οι πηγές και ιδιαίτερα ο Ιουδαίος ιστορικός Φλάβιος Ιώσηπος - σύγχρονος τών Ευαγγελιστών Λουκά και Ιωάννη - και άρα καλός γνώστης τής εποχής τών ευαγγελικών γεγονότων - η κωμόπολη τής αρχαίας Βηθλεέμ και τα περίχωρά της θα πρέπει τότε να είχαν πληθυσμό ίσως λίγο μεγαλύτερο από χιλίους κατοίκους. Η σφαγή τών αρρένων νηπίων "από διετούς και κατωτέρω" δεν θα ήταν, επομένως, στην πραγματικότητα δυνατό να αφορά περισσότερα από **30 η το ανώτατο 40**, με βάση τα στατιστικά δεδομένα που προκύπτουν από την πληθυσμιακή κατανομή τής συγκεκριμένης περιοχής.

Ένας τέτοιος αριθμός θα καθιστούσε πολύ πιο πιθανό κατά τους ιστορικούς, ο Ηρώδης να αποτόλμησε όντως ακόμη ένα τραγικό εγχείρημα προκειμένου να διασφαλίσει την εξουσία του από την έσω και ευποθετική απειλή τής εμφανίσεως ενός διεκδικητή τού θρόνου. Η "αναίρεση" μερικών δεκάδων νηπίων, άσημων αγροτικών οικογενειών μιας απομακρυσμένης και αγνοημένης περιοχής, δεν θα αποτελούσε "παρά μόνο ένα μικρό και ασήμαντο επεισόδιο" στο βίο και την πολιτεία του, όπως εύστοχα παρατηρεί ένας σύγχρονος ερευνητής, ένα ππαίσμα σε σύγκριση με τα άλλα του εγκλήματα, που δεν επιβάρυνε αισθητά τον ήδη μακρύ κατάλογο τών θυμάτων τής καχυποψίας του, και δεν διαφοροποιούσε ιδιαίτερα την ο'τως ή άλλως έκρυθμη τοπική κατάσταση ώστε να προκαλέσει την παρέμβαση τής Ρώμης στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Εν προκειμένω, είναι γεγονός ότι πουθενά στα ιερά κείμενα τών Ευαγγελίων δεν καταγράφεται συγκεκριμένος αριθμός "αναιρεθέντων νηπίων". Η αναφορά στη σφαγή "χιλιάδων όντων δεκατεσσάρων" αρρένων τέκνων προέρχεται αντίθετα από την ιερή παράδοση τής Εκκλησίας μας - από το εορτολογικό Συναξάρι τής συγκεκριμένης ημέρας - και μάλιστα με την πεισήμανση ότι τα νήπια αυτά εντάσσονται στο χώρο τών Μαρτύρων τής Εκκλησίας και θεωρούνται ως οι πρώτοι ανώνυμοι και "αναρίθμητοι" μάρτυρες τής Χριστιανικής πίστεως. Αυτό ακριβώς το στοιχείο προσδίδει επομένως στο όλο ζήτημα παράλληλα προς την ιστορική, και μια ιδιαίτερη "συμβολική" παράμετρο, που καθιστά απαραίτητη τη θεολογική ερμηνευτική προσέγγιση.

Η Θεολογική σημειολογία τού αριθμού τών "αναιρεθέντων νηπίων".

Όπως ήδη επισημάνθηκε, τα Ευαγγέλια δεν επέχουν θέση "χρονικών" ή απλών "δημοσιογραφικών εκθέσεων" επί των ιστορικών γεγονότων. Σκοπός τους δεν είναι η απλή ενημέρωση κάποιων αναγνωστών, αλλά η πνευματική καθοδήγηση και η θεολογική παιδεία των πιστών στο πλαίσιο του κατηχητικού και ποιμαντικού ρόλου της Εκκλησίας. Υπό το πρίσμα αυτό, η σφαγή των νηπίων έχει ιδιαίτερο θεολογικό νόημα για τα ιερά κείμενα, και ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ερμηνευτική προσέγγιση και κατανόηση της σημειολογίας των γεγονότων στην ευαγγελική διήγηση.

Στην παράδοση του Ιουδαϊκού λαού και τη θεολογία της Παλαιάς Διαθήκης υπήρχε το "ιστορικό" προηγούμενο ακόμη μιας δίωξης και "σφαγής". Συγκεκριμένα, η εξιστόρηση του βιβλίου της Εξόδου εμφανίζει τον αλλοεθνή και αλλόθρησκο Φαραώ της Αιγύπτου να είχε διατάξει τη θανάτωση με πνιγμό στον Νείλο ποταμό των αγοριών των Ισραηλιτών, μια πραγματική γενοκτονία, που σκοπό είχε τη μείωση του αριθμού των δούλων Εβραίων οι οποίοι αυξάνονταν με ανησυχητικό ρυθμό στη χώρα.

Το στοιχείο αυτό αξιοποιήθηκε από τους ιερούς συγγραφείς της Καινής Διαθήκης ως θεολογικό προηγούμενο στη γλώσσα της ερμηνευτικής "προτύπωσης" για την παράλληλη θεολογική προσέγγιση και ερμηνεία του αντίστοιχου γεγονότος της σφαγής των νηπίων από ένα "νέο Φαραώ", τον αλλόθρησκο και μισητό βασιλιά της Ιουδαίας Ηρώδη. Όπως ο παλιός Φαραώ εξέφραζε τις αντίπαλες δυνάμεις του σκότους και της καταπίεσης αντιδρώντας στα "σημεία" της εφαρμογής του σχεδίου του Θεού για τη σωτηρία και ιστορική καταξίωση του Ισραήλ, και όπως φόνευσε παιδιά για να μην γεννηθεί ο πρώτος προφήτης της Εξόδου ο Μωυσής, έτσι και ο Ηρώδης ως "νέος Φαραώ" ενσαρκώνει με τις πράξεις του τις ίδιες δαιμονικές δυνάμεις. Παρεμποδίζει την έλευση του Σωτήρα του κόσμου και την ιστορική καταξίωση του νέου Ισραήλ της Εκκλησίας.

Κατά το Ευαγγέλιο του Ματθαίου, ο Ιησούς αποκαλύπτεται από τη βρεφική ήδη ηλικία ως ο Χριστός και ο Κύριος, ο απεσταλμένος του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου. Και ο Ηρώδης, που κατά ένα μανιακό και πράφρονα τρόπο "ζητεί την ψυχήν του Παιδίου", φανερώνεται με τις ενέργειές του ως εκπρόσωπος των δυνάμεων του κακού και παρουσιάζεται με τη μορφή Αντιχρίστου (Δες Αποκάλυψη κεφ. 12/ιβ'). Ο ισχυρός του παρόντος, όμως, είναι ο ουσιαστικά αδύναμος, και το ευάλωτο Βρέφος θα αναδειχθεί ο τελικός νικητής. Το γεγονός της σφαγής των νηπίων αποκτά έτσι και μια σωτηριολογική και εσχατολογική προοπτική, εφόσον εντάσσεται παράλληλα μεταξύ των "σημείων των εσχάτων" που προϊδεάζουν και προετοιμάζουν για την τελική συντριβή του κακού και την επικράτηση του καλού.

Σε αυτή τη γραμμή της θεολογικής σημειολογίας, η σφαγή των νηπίων φέρνει επίσης στο νου και την προφητεία του Ιερεμία, ο οποίος επτά αιώνες πριν είχε προαναγγείλει προφητικά και περιγράψει ποιητικά την ακόλουθη αποκαλυπτική σκηνή: "Φωνή εν Ραμά ηκούσθη θρήνος και κλαυθμός και οδυρμός πολύς. Ραχήλ κλαίουσα τα τέκνα αυτής και ουκ ήθελε παρακληθήναι, ότι ουκ εισίν" (Ιερεμίας 31/λα' 15). Ο ιστορικός ευαγγελιστής Ματθαίος κάνει χρήση της προφητικής αυτής ρήσης και θεολογεί ερμηνευτικά πάνω στο σύγχρονό του γεγονός του "θρήνου, του κλαυθμού και του

οδυρμού" τής Βηθλεέμ (Ματθαίος 2/β' 18). Η αρχαία προφητεία αναφερόταν στις θυσίες κατά την έξοδο του παλαιού Ισραήλ από την Αίγυπτο. και όπως τότε ο Μωυσής μαζί με τον Ιησού του Ναυή οδήγησαν το λαό του Θεού μακριά από την Αίγυπτο και την "αιγυπτιώδη αναλευθερία", από τον Φαραώ και τη φαραωνική δουλεία προς τη γη τής επαγγελίας και τής ελευθερίας, έτσι και τώρα ένας "νέος Μωυσής" και "νέος Ιησούς" θα οδηγήσει το λαό του σε μια νέα έξοδο προς μια νέα γη τής επαγγελίας, προς μια εσχατολογική χώρα ελευθερίας και αξιοπρέπειας. Γι' αυτό ο ευαγγελιστής Ματθαίος εμπνευσμένα υπογραμμίζει σε αυτόν το θεολογικό συμβολισμό και την "προτύπωση" γεγονότων, ότι "εξ Αιγύπτου" και πάλι ο Θεός κάλεσε ηγέτη για το λαό Του και για τη μεγάλη "έξοδο" στην ιστορία των νέων χρόνων (Ματθαίος 2/β' 15).

Ο απόστολος Παύλος και πολλοί ερμηνευτές Πατέρες τής Εκκλησίας, κάνουν εκτεταμένη χρήση των θεολογικών πλέον όρων "Αίγυπτος" και "Φαραώ" στην τυπολογική τους ερμηνεία με καθαρά θεολογικό χαρακτήρα. Η φυγή του Θείου Βρέφους στην Αίγυπτο ως επακόλουθο τής σφαγής των νηπίων τής Βηθλεέμ, αποκτά, πέρα από την ιστορική της σημασία, και εσχατολογικές προεκτάσεις ωςάν μια άλλη "κάθοδος του Υιού του Θεού στον Άδη". Εκεί, στον "Άδη τής Αιγύπτου", ο Ιησούς Χριστός ως "νέος Μωυσής" θα συναντήσει το λαό του και θα τον καλέσει σε μια νέα εσχατολογική "έξοδο" προς τη νέα γη τής επαγγελίας, τη Βασιλεία του Θεού. (Δες Δευτερονόμιο 18/ιη' 15, όπου ο Μωυσής λέει: "προφήτην εκ των αδελφών σου ως εμέ αναστήσει σοι Κύριος ο Θεός σου, αυτού ακούσεσθε").

Ο αριθμός 14.000

Όσον αφορά, τέλος, τον αριθμό 14.000 που η ιερή παράδοση διασώζει για τα σφαγιασθέντα νήπια, αυτός **δεν οφείλεται σε λογιστικό σφάλμα, αλλά προέρχεται από την επίδραση τής Ιουδαϊκής αποκαλυπτικής αριθμολογίας. Πρόκειται στην ουσία για πολλαπλάσιο του ιερού αριθμού 7 των Εβραίων, ο οποίος συμβολίζει την ολότητα και την καθολικότητα.** Ομοίως στην Αποκάλυψη του Ιωάννη συναντάται σημειολογική αναφορά στον έτερο ιερό αριθμό 12 και στα πολλαπλάσιά του, με την επισήμανση ότι κατά τους έσχατους χρόνους ο Ιησούς Χριστός θα συνοδεύεται και πάλι από τους μάρτυρές του, που στην ολότητα και τελειότητά τους ανέρχονται συμβολικά σε 144.000 (Αποκάλυψις 14/ιδ' 1 και 7/ζ' 4). Και σε αυτήν ασφαλώς την περίπτωση, δεν πρόκειται για πραγματικό αριθμό, αλλά για θεολογικό συμβολισμό τής καθολικότητας τής Εκκλησίας, η οποία συγκροτείται και εκπροσωπείται στην ιστορία από τους Μάρτυρες. Οι ανά τους αιώνες θυσιαζόμενοι και μαρτυρούντες Άγιοι, εκφράζουν την ιστορική και εσχατολογική ενότητα τής Εκκλησίας. Όσοι προσεταιρίζονται την εξουσία και τη δύναμη, συντάσσονται με τους εκάστοτε "Φαραώ" και "Ηρώδεις" τής ιστορίας.

Η αναφορά του ευαγγελιστή στο γεγονός τής σφαγής και τής θυσίας εκφράζει κατά τον πλέον εναργή τρόπο, ότι ο Ιησούς και οι πιστοί του δεν πραγματοποιούν την ιστορική τους πορεία μέσα σε έναν κόσμο ρομαντικό και ειδυλλιακό, αλλά κυριαρχούμενο από το ρεαλισμό τής βίας, τής ανελευθερίας, των καταπιέσεων και των διωγμών. Οι ισχυροί "Φαραώ" και "Ηρώδεις" που διαφεντεύουν συνήθως τις τύχες των λαών, εκπροσωπούν τις αντίθετες και

δαιμονικές δυνάμεις, δεισιμασώντας και επαυξάνοντας το κακό και την αδικία σε βάρος των αδυνάτων. Το Θείο Βρέφος, που από την πρώτη στιγμή δοκίμασε την απειλή και τη βία, την αμφισβήτηση και την απόρριψη, καθορίσει το πρότυπο της μαρτυρικής ζωής εκείνων που θα ακολουθήσουν πιστά τα ίχνη Του, μέχρις εσχάτων του ιστορικού χρόνου.

Η ιστορία της Εκκλησίας με το πλήθος των μαρτύρων επαληθεύει συνεχώς την τραγική πραγματικότητα πως δεν μπορεί να υπάρξει καμία αλλαγή στον κόσμο χωρίς τους ομολογητές της αλήθειας και τους μάρτυρες της ελευθερίας. Δια της αφήγησης του περιστατικού της σφαγής των νηπίων υπογραμμίζεται, λοιπόν, για ακόμη μια φορά το μόνιμο ιστορικό ερώτημα με ποιους οφείλει κανείς τελικά να συντάσσεται, με τους ισχυρούς "Ηρώδεις" ή με τους αθώους και αδύναμους ανθρώπους που ως τέκνα του "εσφαγμένου Αρνίου" και αθώα νήπια, γίνονται μάρτυρες της αλήθειας "από καταβολής κόσμου"; (Αποκάλυψις 13/ιγ' 8). Αυτό άλλωστε είναι και ένα από τα καίρια ερωτήματα στα οποία επιχειρεί να δώσει απάντηση ο Χριστιανισμός δια των ιερών του κειμένων.

Όλα σχεδόν τα παραπάνω, λήφθηκαν από το άρθρο του ομότιμου καθηγητή της Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών Γεωργίου Π. Πατρώνου, με τίτλο: "Η σφαγή των νηπίων κατά την Καινή Διαθήκη", που δημοσιεύθηκε στο ένθετο περιοδικό "Ιστορικά" (No 216), της Ελευθεροτυπίας 18 Δεκεμβρίου 2003 σελ. 34-41.